

Mourning for Yerushalayim in 2016: Tisha B'Av 5776

Sponsored By: Saul and Rebeca Lubetski & Jay and Noa Zwiebel

Presented By: Yeshiva University's Center for the Jewish Future

(1) שבולי הלקט (סדר ברכות – סי' קנה)

ומפי חבר אחד ור' שמחה שמו שמעתי טעם אחר שפעם אחת היה אחד מברך ברכת המזון וכשהגיע לבונה ירושלים נזכר לו חורבן בית המקדש ולקח הסכין ותקע בלבו ועל כן נהגו לסלקו מעל השולחן בשעת ברכת המזון:

(2) אלשיך (איכה ה:א)

זכר ה' וכו'. הן אמת כי מרגלא בפומי דכל בני אדם, כי אינו דומה צער העני אשר מימיו לא ראה עושר, לעשיר גדול ובא עד ככר לחם. כי אשר לא ראה טובה מעולם, נעשה לו עניו כדבר טבעי והוא צער בינוני מתמיד בו, אך העשיר ונתרושש, אין כה לשברו ומאנה הנחם נפשו כי מר לו מר. ומה גם בהראות בבגד עדים ופת יבש נקודים, בפני אשר ראוהו ביקר תפארת גדולתו, כי אחת אפים על חוסר לחמו ירגיש חרפתו כי יחרד לבבו. וזה יהיה מאמר בני הגלות אשר ירדו לשערים בגלות המר והנמרה, באומרים זכר ה' כו', לומר כי נפילתנו היתה מגבוה מעל גבוה עד תהום רבה. כי אילו היינו מתחילה ממלכה שפלה לא גדלה חרפת ירדתנו כל כך גדולה, אך זכור ה' מה היה לנו בזמן מלכותנו, ועל ידי זכרך גודל גדולתנו, הביטה בשומך לפניך הגלות ההיא, וראה את חרפתנו עתה לפי הערך ההוא:

(3) שפת אמת (פרשת פינחס תרמ"ח)

בפסוק "יפקוד ה' כו' ולא תהי' עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה." כי באמת השי"ת רועה ישראל. רק ע"י הצדיק אשר יצא לפניו מכין מקום [שיגלה] הקב"ה הנהגה שלו. ובגלות אין ניכר ואומרים האומות אי' אלקיך ... ומסתמא בקשה זו ה' לדורות.

(4) גמ' נדרים (פא.)

דא"ר יהודה אמר רב, מאי דכתיב (ירמיהו ט) מי האיש החכם ויבן את זאת? דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו דכתיב (ירמיהו שם) ויאמר ה' על עזבם את תורת יגו', היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה, א"ר יהודה אמר רב: שאין מברכין בתורה תחלה.

(5) ר"ן (נדרים שם)

כלומר שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כ"כ שהיא ראוי לברך עליה, שלא היו עוסקים בה לשמה ומתוך היה מזלזל

(6) רמב"ם (רוצח ושמירת הנפש פ"ז ה"א)

תלמיד שגלה לערי מקלט מגלין רבו עמו, שנאמר "וחי", עשה לו כדי שיחיה, וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד כמיתה חשובין, וכן הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו.

(7) גמ' תענית (דף כט.)

תנו רבנן: משחרב הבית בראשונה נתקבצו כיתות כיתות של פרחי כהונה ומפתחות ההיכל בידן, ועלו לגג ההיכל ואמרו לפניו: רבונו של עולם, הואיל ולא זכינו להיות גזברין נאמנים יהיו מפתחות מסורות לך, וזרקום כלפי מעלה, ויצתה כעין פיסת יד וקיבלתן מהם, והם קפצו ונפלו לתוך האור.

(8) זכרון שמואל (עמ' תקע"א)

מין הרב זצ"ל אשר ניצל בחסד ה' בדרך מופלאה מגיא ההריגה, וכשאר העיד על עצמו היה היחיד שניצל מכל רבני ליטא ... ואוד מוצל מאש משארית הפליטה של יהדות אירופה בכלל, לא מצא מנוח לנפשו ותדיר הציקה לו והדריכה את מנוחתו המחשבה: הצלתי את עצמי ואת ספינתי לא הצלתי ... ומחשבה זו היה אשר הנחילה לו כוחות עצומים של יצירה ובנין. לעמול יומם ולילה במשך שנים רבות ללא ליאות וללא הפסק, הכל למטרה א' שלא יהיה בבחינת הצלתי את עצמי ואת ספינתי לא הצלתי, אלא שיציל גם את ספינתו – דורך, לבנות מחדש את עולם התורה שחרב, להחזיר עטרה ליושנה.

(9) רמב"ם (רוצח ושמירת א:טז)

אע"פ שאין לוקין על לאוין אלו מפני שאין בהן מעשה חמורים הם שכל המאבד נפש אחת מישראל כאילו אבד כל העולם כולו וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים כל העולם כולו.

(10) בראשית רבה (לג:ה)

דרש רבי עקיבא מעשה דור המבול בגנזק של מדי ולא בכו, וכיון שהזכיר להם מעשה איוב מיד בכו. וקרא עליהם המקרא הזה (איוב כד: כ) "ישכחהו רחם מתקו רמה עוד לא יזכר ותשבר כעץ עולה"

(11) דליות יחזקאל (ח"ג עמ' רסט)

האכזריות שמתאכזרים האנשים בימי שואה העוברת עליהם, אבות על בנים ובנים על אבות, אין זו מדה גרועה של אכזריות שבעליהם נתבעים על כך, אלא הוא עונש חמור מאד על עבירה חמורה מאד, והראי' על כך היא הקינה "אם תאכלנה נשים פרים וכו'", שא"כ אין כאן מקום ל"קינה" אלא ל"תוכחה, ואם היא "קינה" הרי שהיא עונש על החטא שקדם לו, ועונש כזה בא רק על חטא שהוא יוצא מדרך הטבע, והוא "ורוח הקדש למולם מרעים ... אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא לא משמיעים". [ואם תאמר א"כ הרי יש צד זכות לזכות גם את ה"קאפות" האכזרים בימי השואה ... אבל זה טעות, כי אין הדברים אמורים אלא דוקא באבות ובנים שאינם אכזרים בטבעם כלל אלא הן נשים רחמניות ואעפ"כ בשלו את ילדיהן ... משא"כ ה"קאפות" ... בדם קר רצחו ... הם האכזרים היותר גרועים שבעולם, ברואים שפלים הגרועים החיות טורפות ודורסות.]

(12) גמ' יומא (לט):

תנו רבנן: ארבעים שנה קודם חורבן הבית לא היה גורל עולה בימין, ולא היה לשון של זהורית מלבין, ולא היה נר מערבי דולק, והיו דלתות ההיכל נפתחות מאליהן, עד שגער בהן רבן יוחנן בן זכאי. אמר לו: היכל היכל! מפני מה אתה מבעית עצמך? יודע אני בך שסופך עתיד ליחרב, וכבר נתנבא עליך זכריה בן עדוא (זכריה יא:א) "פתח לבנון דלתך ותאכל אש בארזיך."

(13) ספר "על מה אבדה הארץ" (עמ' 125-124)

"ארבעים שנה קודם לחורבן" – עצם ההגדרה של הזמן כ"קודם החורבן" מראה כי זוהי נקודת הייחוס של הברייתא. ר"ל המקדש הוא כבר עתה בית חרוב, בית שאבד את משמעותה הרוחנית ואת תפקידו ... תהליך של התרוקנות והתנוונות ... במילים אחרות – אמנם יש בית עומד על תילו אבל אין בו כל קדושה. זוהי מסגרת נעדרת תוכן פנימי ... ריקנות זו היא המשמעות של דלתות ההיכל הנפתחות מאליהן. הדלתות הן שתוחמות את הבית מן החול, הן אלו שמגדירות אותו כמקום המיוחד לקדושה. פתיחת הדלתות מגלה כי לבית אין כל משמעות פנימית הכל יכולים לראות כי הוא ריק מתוכו ... שאין בו השראת השכינה ... פתיחת הדלתות היא כביכול הזמנה להיכנס ... הזמנה לגייסות הרומאיים הבאים להחריבו. במה"ק עצמו מזמין כביכול את חורבנו

(14) זכרון שמואל (עמ' תקס"ד)

לאחר החורבן הנורא של כלל ישראל באבדן ששת המליונים בתוכם מליון ילדי ישראל, נשא הרב מפוניבז' צ"ל על לבו תדיר ובתמידות את זכר השואה ... וכל דאגתו היו נתונים לבנות כאן בא"י מחדש ... לחיות מחדש את כל אותם ילדי ישראל אשר נספו, והיה נוהג לומר כי "אחרים נוטעים אילנות ואנו נטע ילדי ישראל"

(15) איכה רבה (פתיחתא כד')

... באותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקב"ה ואמרה: רבש"ע גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתירה ועבד בשבילי לאבא שבע שנים וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי לבעלי יעץ אבי החליפני לבעלי בשביל אחותי והוקשה עלי הדבר עד מאד, כי נודעה לי העצה והודעתי לבעלי ומסרתי לו סימן שיכיר ביני ובין אחותי כדי שלא יוכל אבי להחליפני, ולאחר כן נחמתי בעצמי וסבלתי את תאותי ורחמתי על אחותי שלא תצא לחרפה ... וגמלתי חסד עמה, ולא קנאתי בה ולא הוצאתיה לחרפה, ומה אני שאני בשר ודם עפר ואפר לא קנאתי לצרה שלי ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה, ואתה מלך חי וקיים רחמן מפני מה קנאת לעבודת כוכבים שאין בה ממש והגלית בני ונהרגו בחרב ועשו אויבים בס כרצונם, מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא ואמר בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן הדא הוא דכתיב (ירמיה ל"א) כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו, וכתיב (שם /ירמיהו ל"א/) כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך וגו' וכתיב (שם /ירמיהו ל"א/) ויש תקוה לאחריךך נאם ה' וישבו בנים לגבולם.

(16) גמ' חגיגה (ה):

רבי הוה נקיט ספר קינות וקא קרי בגויה. כי מטא להאי פסוקא השליך משמים ארץ נפל מן ידיה אמר מאיגרא רם לבירא עמיקתא. [רש"י - כמה גדולה נפילה זו, אין לך גבוה ובור עמוק כמשמים לארץ.]

(17) רש"י (איכה ב:א)

לאחר שהגביהם עד לשמים השליכם לארץ בבת אחת ולא מעט מעט, מאיגרא רמא לבירא עמיקתא:

(18) דעת תורה (דברים – ביאורים עמ' ר"ג-ר"ג)

איתא בגמ' (כתובות קיב.) רבי אבא הוי מנשק כיפי דעכו ... העפר הפשוט חביבות בו. חז"ל קבלו וכבדו כ"כ דיירי ארעא דישראל שבאו אצלם, עד ביטול עצמן ואמרו (שם עה.) חד מינייהו עדיף כתרי מינן ... לפנים בישראל היה בעיניהם תואר א"י וזכרונה, כזכרון דבר של קדש קדשים, זכרוני כשהייתי ילד בן שש, וכשבא אורח מא"י, איש משולח לאסוף כסף בעד קופת רמבעה"ג, ולא ידענו אפי' טיבו של איש ההוא, והיה די לנו כבר כי אמרו עליו בהעיריה כי מא"י בא, והיו מכנים וקוראים אותו בשם "יהודי של כותל המערבי!" לא אוכל לצייר לכם את הדרת הקודש בהבטתנו עליו, היינו ממש מנשקים כנפי בגדיו, כמנשקים דבר שבקדושה ... למכאובינו שוררת בישראל מהפיכה גמורה של חילול וזלזול בכל קודש בכלל ועל קדושת הארץ בפרט ... ואני כבר מרגיש בעצמי כי בענין קדושת א"י כבר הוקלה לפני, כבר דומים כי יכולים לחיות אף בלי א"י ... איש מא"י חייב להיות כולו כבוד לא"י, מכל הנהגותיו ומעשיו צריך לצאת מזכרת שם טוב לארץ, כל הרואה אותו יכיר ויגיד עליו כי מא"י יצא, כמה נאים דרכיו וכמה מתוקנים הם מעשיו ... איש מא"י אם הנהגותיו ומעשיו לא יהיו יותר טוב מאשר בני חו"ל הנה את א"י הוא מחלל ...

(19) לפרקים (ח"א עמ' ס"ו, ס"ט) בשם הסבא מסלבודקה

ללמדך ששקולה שנאת חינוס כנגד ג' עבירות ... האם חא יחרד לב כל א' מאתנו? והרי השטן הזה של שנאת חינוס עדיין מרקד בתוכנו! ומי יודע כמה צרות ופורעניות מתרגשות ווד לבוא עלינו? וכי טובים אנחנו מאבותינו? הרי הם עסקו בתורה ובמצות וגמ"ח, וכל זה לא הגן עליהם ביום עברה! ואנחנו במה אנו עוסקים? אנחנו עוסקים בשנאת חינוס! כן, אנחנו עוסקים בכך יומם ולילה ... שנאת חינוס הוא חטא שאינו מתגלה לעין אדם. ומי הוא ירא שמים מנמק אותה בטעמים שבדת – מצ' לפרסם את החנפים וכדומה ... עד שאנו מתאבלים על חורבן בית מקדשנו עלינו להתאבל על חורבן נפשנו.

(20) ישועות יעקב (אר"ח סי' תקס"ב ב)

מה שאנו מתאבלין כ"כ על חרבן בית מקדשנו, אף שהיא אבילות ישנה, וזה זמן רב שנחרב ועדיין לבנו דוה, זה לאות על שיש תקוה לאחרינו. דומה לזה שאמרו "המת משתכח מן הלב ואין החי משתכח מן הלב", ולאשר כי הדבר עומד לחזור לקדמותו, בגלל כן הלב מתאבל תמיד

(21) שולחן ערוך (אר"ח א:ג)

ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש